

SLOVENSKÝ **NÁRODOPIŠ** **2**

VENOVANÉ 30. VÝROČIU ZDRUŽSTEVNENIA POĽNOHOSPODÁR-
STVA V ČSSR

ПОСВЯЩАЕТСЯ 30. ГОДОВЩИНЕ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ
СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В ЧССР

DEDICATED TO THE 30th ANNIVERSARY OF SOCIALIST
COLLECTIVIZATION IN ČSSR

DEM 30. JUBILÄUM DER SOZIALISTISCHEN KOLLEKTIVIERUNG
IN DER ČSSR GEWIDMET

*Na obálke: Str. 1. Hrabanie slamy pracovníčkami JRD v tradičnom, sčasti už
pozmenenom pracovnom odeve. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Str. 4. Tradičný odev detí, dievčaťa a ženy, v súčasnosti ešte bežne používaný
pri slávnostných príležitostiach. Sebechleby. Foto A. Pranda 1977. NÚ SAV*

*Koncovky na stranách 188, 206, 207, 229, 267, 272, 286, 279, 291, 312, 336 sú
detaily praslic. Krnišov-Kráľovce. Kresby E. Mlynárová 1978. NÚ SAV*

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online prístupné iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS 2. 1979

OBSAH

ŠTÚDIE

Soňa Burlasová: Piesne s tematikou jednotných roľníckych družstiev ako problém súčasnej ľudovej tvorby . . . 163

KULTÚRA DRUŽSTEVNEJ DEDINY SEBECHLEBY

Úvod 207

Adam Pranda: Národopisný výskum družstevnej dediny (problémy, metódy, ciele) 209

Ema Kahounová — Drábiková: Odras poľnohospodárskej ekonomiky v zmenách ľudovej kultúry družstevnej dediny 230

Viera Valentová: Súčasné premeny bývania v družstevnej dedine Sebechleby 243

Viera Nosálová: Kontinuita tradícií a ich zmeny v súčasnom odevu 254

Peter Salner: Štruktúra súčasnej rodiny v Sebechleboch 268

Elena Neumanová: Pracovná akti-

vita starého človeka na dedine a jeho postoje k súčasnosti očami psychológa 273

Josef Kander: Městský život a chování obyvatel měst očima vesničanů 280

Viera Feglová: Funkcie tradičných prvkov v súčasnom svadobnom obradovom systéme v Sebechleboch 287

Milan Leščák: Organizačný štatút a súčasné podoby fašiangov v Sebechleboch 292

Oľga Danglová: Obradové pečivo ako rituálna a výtvarná súčasť svadobného obradu v Sebechleboch 299

DISKUSIA — GLOSÝ

Božena Filová: Výskum kultúry a spôsobu života družstevnej dediny v kontexte súčasných úloh slovenskej národopisnej vedy 309

Václav Frolec: K metodickým otázkam etnografického terénneho výskumu súčasnej vesnice 315

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Со́ня Бу́рласова: Песни с тематикой Единых сельскохозяйственных кооперативов как проблема современного народного творчества 163

КУЛЬТУРА КООПЕРИРОВАННОЙ ДЕРЕВНИ СЕБЕХЛЕБЫ

Введение 207

Адам Пра́нда: Этнографическое изучение кооперированной деревни (проблемы, методы, цели) 209

Ема Ка́гоунова-Дра́бикова: Отражение сельскохозяйственной экономики на изменении народной культуры кооперативной деревни 230

Ве́ра Ва́лентова: Современные изменения в жилище кооперативной деревни Себехлебы 243

Ве́ра Но́сало́ва: Преемственность

традиций и их изменения в современной одежде 254

Пе́тер Са́льнер: Структура современной семьи в Себехлебах 268

Елена Неу́манова: Трудовая активность старого человека в деревне и его отношение к современности глазами психолога 273

Йо́сеф Ка́ндерт: Городская жизнь и манера поведения горожан глазами деревенских жителей 280

Ве́ра Фе́глова: Традиционные элементы и их функции в современной свадебной обрядовой системе в Себехлебах 287

Ми́лан Ле́щак: Организационный статут и современные формы масленицы в Себехлебах 292

О́льга Да́нглова: Обрядовые изделия

из теста как ритуальная и художественная составная часть свадебного обряда в Себехлебах	219
ДИСКУССИЯ — КОММЕНТАРИИ	
Божена Филова: Изучение культуры и образа жизни кооперативной деревни	

в контексте современных задач словацкой этнографической науки	309
Вацлав Фролец: К вопросам методики этнографических полевых исследований в современной деревне	315

INHALT

STUDIEN

Soňa Burlasová: Lieder mit der Thematik der landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften als Problem des gegenwärtigen Liedschaffens	163
DIE KULTUR DES GENOSSENSCHAFTLICHEN DORFES SEBECHLEBY	
Einleitung	207
Adam Pranda: Die ethnographische Erforschung der Kultur im genossenschaftlichen Dorf (Probleme, Methoden, Ziele)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Die Auswirkungen der landwirtschaftlichen Ökonomie auf die Veränderungen der Volkskultur im genossenschaftlichen Dorf	230
Viera Valentová: Die gegenwärtigen Veränderungen des Wohnens im genossenschaftlichen Dorf Sebechleby	243
Viera Nosálová: Die Kontinuität der Tradition und ihre Veränderungen in der heutigen Kleidung	254
Peter Salner: Die Erforschung der heutigen Familien in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Die Arbeitsak-	

ktivität der alten Menschen im Dorf und ihre Einstellung zur Gegenwart in den Augen des Psychologen	273
Josef Kandert: Das städtische Leben und das Verhalten der Stadtbewohner in den Augen der Dörfler	280
Viera Feglová: Die traditionellen Elemente und ihre Funktion in der heutigen Hochzeitszeremonie in Sebechleby	287
Milan Leščák: Das Organisationsstatut und die heutigen Formen des Faschings in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Das zeremonielle Gebäck als rituelle und künstlerische Komponente der Hochzeitszeremonie in Sebechleby	299

DISKUSSION

Božena Filová: Die Erforschung der Kultur und des Lebensstiles des genossenschaftlichen Dorfes im Kontext der gegenwärtigen Aufgaben der slowakischen volkskundlichen Wissenschaft	309
Václav Frolec: Methodische Fragen der ethnographischen Terrainforschung des heutigen Dorfes	315

CONTENTS

ARTICLES

Soňa Burlasová: Songs with the Theme of Collective Farms as a Problem of Present Folk Creation	163
THE CULTURE OF THE COOPERATIVE VILLAGE SEBECHLEBY	
Introduction	207
Adam Pranda: Ethnographic Research of Cooperative Village (Problems, Methods, Aims)	209
Ema Kahounová — Drábiková: Reflection of the Agricultural Economy in the Changes of Folk Culture in Cooperative Village	230
Viera Valentová: Present Changes in the Dwelling of the Cooperative Village Sebechleby	243
Viera Nosálová: The Continuity of Traditions and their Changes in the Present Dress	254
Peter Salner: The Structure of the Present Day Family in Sebechleby	268
Elena Neumanová: Working Activity of Old Persons in the Village and	

their Attitude to the Present Time in the Eyes of a Psychologist	273
Josef Kandert: Town Life and Behaviour of Town Inhabitants in the Eyes of Villagers	280
Viera Feglová: Traditional Elements and their Function in the Present Wedding Ceremony in Sebechleby	287
Milan Leščák: The Statute of Organization and Present Forms of Carnivals in Sebechleby	292
Oľga Danglová: Ceremonial Pastry as a Ritual and Creative Component of the Wedding Ceremony in Sebechleby	299

DISCUSSION

Božena Filová: The Research of Culture and Way of Life of the Cooperative Village in the Context with the Present Tasks of the Slovak Ethnographic Science	309
Václav Frolec: Methodic Questions of the Ethnographic Terrain Research of the Present Village	315

SÚČASNÉ PREMENY BÝVANIA V DRUŽSTEVNEJ DEDINE SEBECHLEBY

VIERA VALENTOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

V Národopisných informáciách č. 3 poukázal Adam Pranda na to, že cieľom etnografického výskumu súčasnosti je ukázať proces zmien iba tých úsekov najnovšieho vývinu ľudových tradícií, ktoré sú z hľadiska dynamiky a rozsahu najevidentnejšie a ktoré zároveň charakterizujú tendencie prerastania prvkov a úsekov ľudovej kultúry do socialistickej kultúry. Vychádzajúc z tohto poznatku zameriavame sa v našom príspevku na analýzu premien v zariaďovaní bytového interiéru a jeho využívania v obci Sebechleby.

Vývoj zariadenia a využívania interiéru roľníckeho domu patrí do dôležitých kultúrnych procesov prebiehajúcich v dedinskej spoločnosti. Na mechanizmus premien v tejto oblasti determinujúco vplývali rôznorodé činitele, ktoré v jednotlivých historických obdobiach, regiónoch, ako aj v spoločenských a zamestnaneckých kategóriách pôsobili odlišným napätím, vymedzujú jednotlivým prvkom tohto súboru javov rôzny rytmus premien. Analýza procesu premien v zariadení bytového interiéru a jeho využívania v Sebechleboch dovoľuje vyčleniť dve obdobia s rôznym rytmom premien.

V rokoch 1900—1945 premeny v zariadení bytov postupujú pomerne pomaly, no v medzivojnovom období sa mo-

dernizácia prejavuje silnejšie. Na staršom domovom fonde máme možnosť zaznamenať niekoľko etáp modernizácie. Tak napríklad v rokoch medzi dvoma svetovými vojnami uskutočnili sa niektoré zmeny, ktoré podľa výpovede informátorov týkali sa zväčšovania okien zavedenia drevených podláh, nových dverí, prerábania pitvora na teplú kuchyňu, prestavovania komory na obytný priestor (letnú kuchyňu alebo izbu), prístavby nového priestoru vo dvore (letné kuchyne).

Tieto úpravy robili v celej šírke predovšetkým majetnejšie vrstvy roľníckym ostatní len čiastočne realizoval niektoré z nich. „Ako komu dochodilo...“, hovoria tamojší občania. V skutočnosti však veľa domov zostalo bepodstatnejších zásahov až do druhej svetovej vojny a až po nej (pretože veľa domov bolo počas vojny poškodených začali sa uskutočňovať prestavby a vylepšenia vlastného bývania.

Medzníkom v premenách bývania bolo v Sebechleboch založenie Jednotného roľníckeho družstva. Začneme preto sledovať proces premien v zariaďovaní a využívaní obytného interiéru od roku 1952, keď bolo založené JRD. Táto okolnosť ovplyvnila celkový spôsob života tunajších obyvateľov a veľmi markantne sa prejavila v kultúre bývania

Prečo to tak bolo? 1. V dôsledku kolektívizácie dediny došlo k revolučným zmenám v hospodárskom postavení roľníka. Po stabilizácii družstevného poľnohospodárstva rozvíjajú sa jeho hospodárske a sociálne istoty. 2. Nastali zmeny v rodine. Prejavuje sa úsilie mladej rodiny čím skôr sa osamostatniť a prejsť bývať do vlastného domu. 3. Zároveň nastúpili zmeny v povedomí obyvateľstva dediny, prejavujúce sa úsilím o racionálne a hygienické bývanie.

Dostatok zárobkových možností a pravidelnosť pomerne vysokých príjmov väčšiny členov domácností umožnila prestavbu starých domov, pristavbu nových obytných priestorov a výstavbu nových domov. V dôsledku kolektívizácie poľnohospodárstva strácajú svoje opodstatnenie určité hospodárske budovy, ako je maštaľ, komora, stodola, ktoré prerábaním dostávajú novú funkciu. Robia z nich letnú kuchyňu, špajzu, kúpeľňu, záchod, zo stodoly garáž ap.

V rokoch 1964—1966 v dôsledku štátnych opatrení o podnietenie individuálnej bytovej výstavby začína sa v Sebechleboch s výstavbou nových poschodových domov štvorcového typu s balkónom („to je posledná móda“). V podstate je to už výstavba podľa typových projektov. Obyvatelia týchto domov sú zväčša mladé manželské páry, ktoré pracujú na JRD a na výstavbu domu dostali bezúročné pôžičky.

Súbežne s výstavbou mení sa aj zariadenie obytných priestorov a s tým aj ich funkcia. Pomerne veľmi rýchlo zaniká tradičné zariadenie interiéru a jeho modernizácia sa stáva všeobecným javom. V svojich začiatkoch a ešte aj v období medzi svetovými vojnami — ako sme už uviedli — bol proces modernizácie pozvoľný a ojedinelý. Súviselo to nielen s ekonomickou situáciou jednotlivých spoločenských kategórií roľníkov, ale aj s ich spoločenskými ambíciami. V hierarchii potrieb roľníka zariadenie domu nepatrilo do prvoradých potrieb.

Hlavným cieľom hospodárskeho úsilia a prestíže dedinskej pospolitosti bola vtedy zem. Svoje finančné prostriedky roľníci uplatňovali predovšetkým na investície v okruhu hospodárstva a nie na nadobudnutie zariadenia domu. Tento stav sa v dôsledku kolektívizácie tiež mení. Už nie zem, ale konzumné predmety a z nich súčasný továrenský nábytok tvorí hodnotu, o dosiahnutie ktorej sa usiluje najmä mladá generácia dedinskej pospolitosti.

Súčasná situácia v zariadení obytného interiéru je dosť rozdielna. Túto rozdielnosť spôsobuje na jednej strane štruktúra rodiny a jej generačné členenie, na strane druhej počet ekonomicky činných členov domácností.

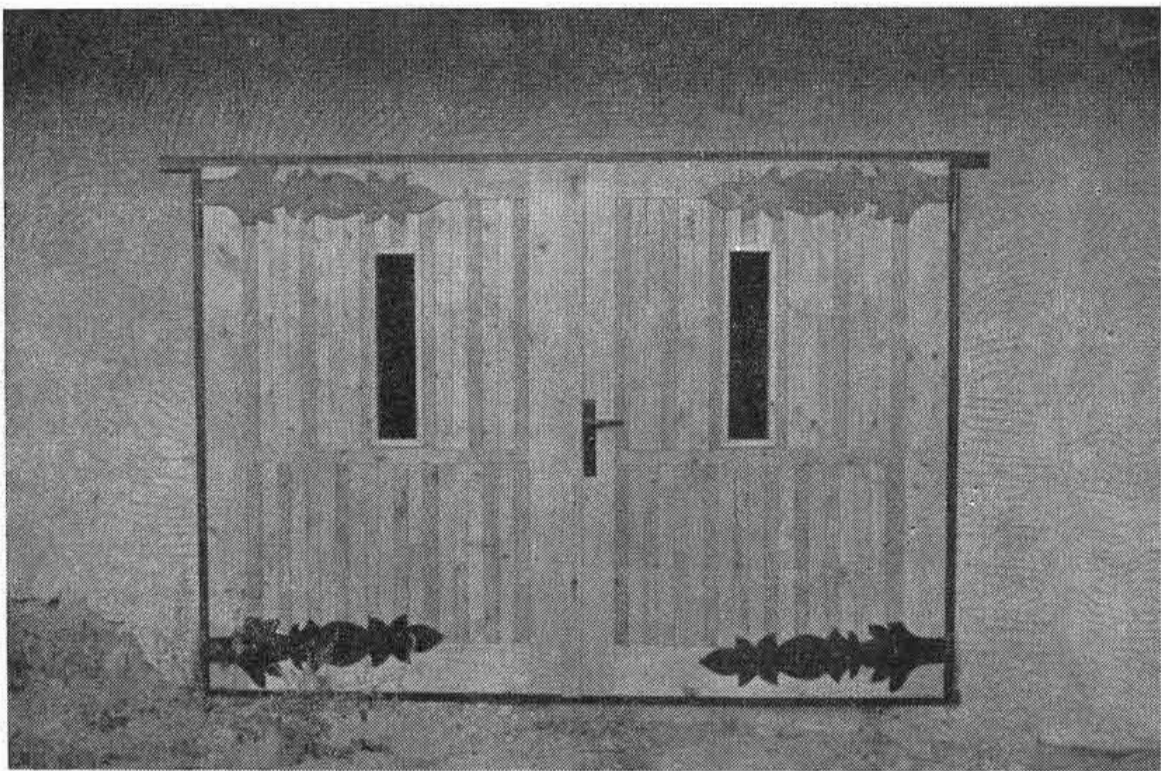
Na základe terénneho výskumu môžeme vytypovať tri modely zariadenia izby, ktoré však majú niekoľko variantov.

1. Najstaršia generácia — ak žijú manželia sami — má prednú izbu zariadenú čiastočne starším, ešte remeselným nábytkom, a čiastočne nábytkom továrenskej produkcie. Jeho rozmiestnenie je v niektorých prípadoch ešte tradičné. Ak však žije s nimi syn, prípadne dcéra, alebo ak za nimi aspoň príležitostne dochádzajú ich deti na návštevu z mesta, je izba zariadená spálňovým továrenským kompletom.
2. Stredná generácia — pokiaľ rodičia žijú bez detí v staršom ale zmodernizovanom dome — má prednú izbu zariadenú ako spálňu továrenským nábytkom alebo ako obývačku. V zadnej izbe má starší nábytok a tu sa aj spí. Ak však žijú s deťmi, vydatou dcérou alebo ženatým synom, potom modernizovanú spálňu využíva mladá rodina, ktorá má ešte pristavený ďalší priestor zariadený ako obývačku.
3. Mladá generácia, teda mladé manžel-

Tradičný obytný dom z medzivojnového obdobia, čiastočne upravený po druhej svetovej vojne, s garážou postavenou v poslednom desaťročí. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

Estetické stvárnenie železných pántov na dverách garáže. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

ské páry, žijúce prevažne v novopostavených domoch, kde je viac priestorov, ktoré sú zariadené podľa funkcie ako spálňa, obývačka, detská izba, a ak s nimi žijú rodičia alebo jeden z nich, má už samostatnú spálňu.

V nových domoch je len nový továrenský nábytok, a to najnovšieho typu, napr. sektorový nábytok, policové a skrinkové biele steny, biele spálne, váleňové spálne ap. Pozoruhodné je, že pri kúpe a výbere nábytku je rozhodujúci vkus a vek konzumenta a len na druhom mieste cena, pretože mladé manželské páry dostávajú novomanželskú pôžičku a pri svadbe často veľké peňažné dary od príbuzných. Z týchto prostriedkov si sami kupujú nábytok, aký vyhovuje ich vkusu. Je tu výrazný rozdiel oproti minulosti, keď dostávali nevesty do výbavy len jednotlivé nábytkové kusy a až po druhej svetovej vojne už kompletnú spálňu alebo kuchyňu.

Charakteristickou črtou súčasných premien v zariadení interiéru je, že materiálne problémy pri voľbe a rozhodovaní ustupujú do pozadia za hľadiská individuálneho a všeobecného vkusu. V tomto kritériu sú zahrnuté aj generáčne postoje s ich vzájomnými a niekedy zložitými väzbami (rodičia pod vplyvom detí a naopak).

Pozitívnu črtou pri sledovaní súčasného trendu zariaďovania interiéru je, že sa potláča predtým dosť výrazný prvok, ktorý motivoval voľbu zariadenia podľa jednotlivých sociálnych skupín. Dnes diferenciacia tohto druhu v zariadení interiéru odpadá. Rozdiely sa prejavujú len na generáčnej báze, a to vo vzťahu k interiéru, k hodnotám, ktoré obsahuje a ktoré obyvatelia ovplyvňujú pri každodennom využívaní interiéru. Pozrime sa teraz, ako sa využívajú v súčasnosti bytové priestory.

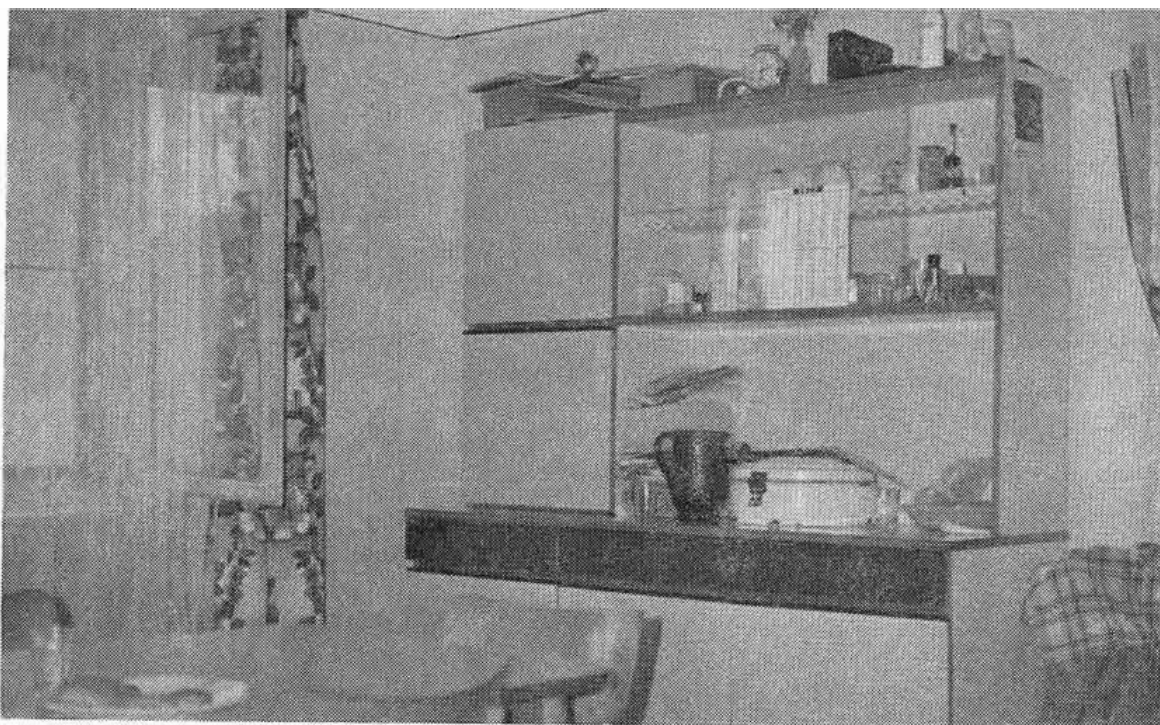
V starých domoch, ktoré dnes tvoria už len malú a stále ustupujúcu časť domového fondu obce, obýva sa pri každodennom živote najviac letná kuchy-

ňa. Tento fakt sa obyvateľom žijúcim na dedine najviac zazlieva, pritom však nie je tak nerozumný, ako sa na prvý pohľad zdá. V tomto prístupe k využívaniu interiéru je síce zahrnutý tradičný návyk a úsilie šetriť, avšak nie hmotnú stránku (ekonomické hodnoty), ale skôr ide o to, aby si ušetrili prácu s riadením viacerých priestorov a udržali v dome hygienu. Letnú kuchyňu, postavenú vo dvore oproti vchodu do domu alebo vzniknutú prerobením komory, najviac využívajú obyvatelia, ktorí sú mimo stáleho pracovného pomeru (dôchodcovia, invalidi ap.) a ich aktivita sa sústreďuje na drobné domáce hospodárstvo (chov domácich úžitkových zvierat, obrábanie záhrady a i.). Pri tejto činnosti má letná kuchyňa nesporné prednosti pred kuchyňou v dome, lebo je k nej lepšie situovaná a umožňuje svoju separáciou udržiavať vo vlastnom dome hygienu a poriadok.

Teplá kuchyňa v dome, ktorá vznikla prerobením pitvora, slúži používateľom len pri určitých príležitostiach, ako sú napríklad zabíjačková večera („zajtonec“), menšie rodinné oslavy, ale aj pri kolektívnych prácach, ako je napríklad páranie peria, ap.

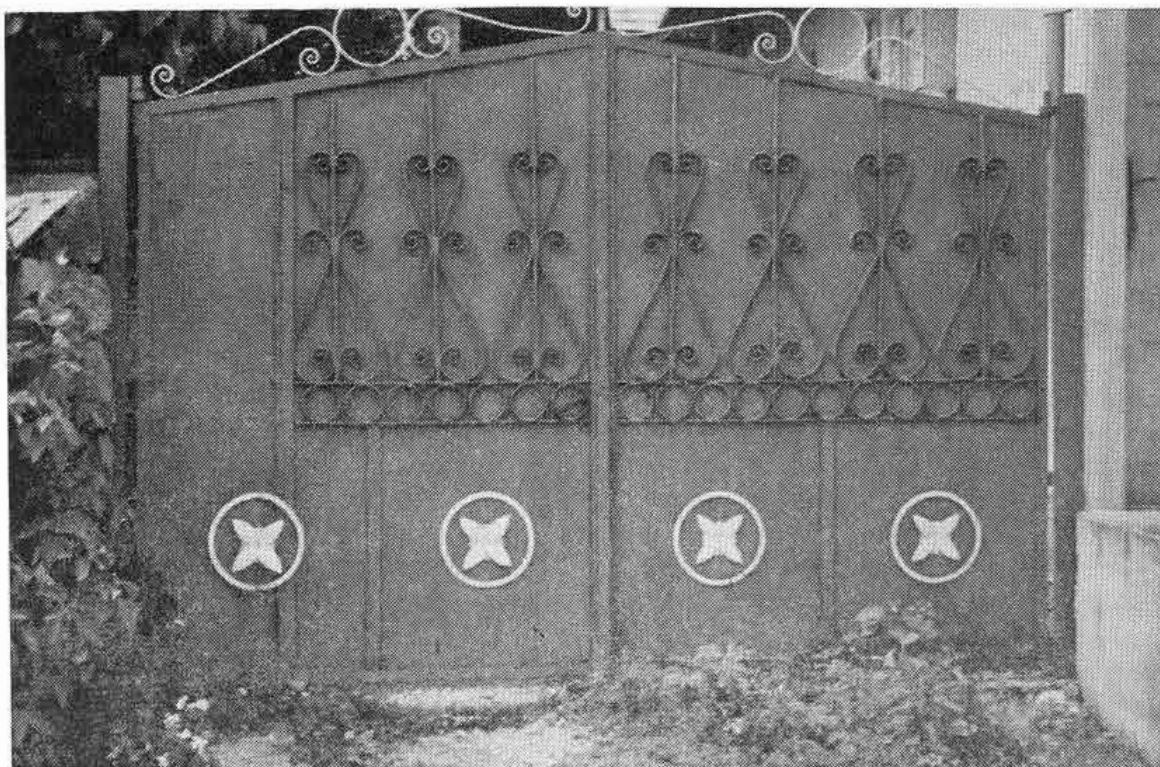
Na spanie sa využíva priestor zadnej izby, kde je zvyčajne aj rádio a televízor, šijací stroj, čo znamená, že tu trávia aj svoj voľný čas.

Predná izba v týchto domoch má až podnes funkciu „parádnej“ reprezentačnej izby a obýva sa tak ako aj v minulosti, veľmi málo, zväčša len na obliekanie do kostola, pri úmrtí člena domácnosti, pri stolovaní väčšieho počtu hostí a pre dôležité návštevy. V zmodernizovaných starších domoch, pokiaľ majú drobné hospodárstvo, priestory domu obývajú sa podobne. Rozdiel je len v charaktere zariadenia, väčšom počte jednofunkčných obytných priestorov, využívaných hlavne na spanie a v technicko-civilizačnom vybavení domácnosti.

Súčasný interiér kuchyne v obytnom dome, postavenom po druhej svetovej vojne. Sebechleby. Foto V. Valentová 1977. NÚ SAV

Spôsob výzdoby brány do dvora z obdobia po 2. svetovej vojne. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

Čiastočne iný prístup majú obyvatelia k bytovému interiéru v novostavbách. Tieto domy sú spravidla dvojpodlažné až trojpodlažné. Na dvoch podlažiach sú kompletne bytové jednotky a v suteréne ešte akési pracovné priestory (napr. dielňa). Z dvoch bytových jednotiek využíva sa zatiaľ len jedna, pretože druhá býva postavená perspektívne pre deti. Samozrejme, v prípade spolužitia dvoch generačne odlišných manželských párov sa obýva aj druhá bytová jednotka.

Najfrekventovanejším javom vo sfére obývania priestorov bytu v nových domoch je pri každodennom živote využívanie kuchyne, spálne a detskej izby (hygienické zariadenia používajú každodenne). Obyvatelia týchto domov sú zväčša mladí ľudia, ktorí pracujú na JRD, muži ako traktoristi, mechanizátori, zootecnici, ženy ako dojičky, krmičky alebo ako úradníčky. Druh uvedených profesií, dĺžka pracovnej doby bráni týmto ľuďom celodenne rovnako využívať všetky novovzniknuté obytné priestory. Ráno pomerne zavčasu (najmä ženy dojičky a krmičky vstávajú okolo štvrtej hodiny a vracajú sa na chvíľu o pol siedmej domov, aby mohli vypraviť deti do školy) sa celá rodina rozíde a stretne sa večer. Vtedy hlavne žena nastupuje novú „sichtu“ v kuchyni prípravou jedla a iných domácich prác. Ostatní členovia rodiny sa zdržiavajú do večere v kuchyni a potom sa sústreďia v miestnosti, v ktorej je televízor. Umiestnenie televízora je podriadené spôsobu vykurovania bytu. Ak je v dome ústredné kúrenie, televízor je v obývačke, ak nie, vykuruje sa okrem kuchyne aj spálňa a televízor je umiestnený tam. Umiestnenie televízora v obývačke je nový jav a nie ešte veľmi bežný. Objavuje sa v dôsledku osvetly a väčšej komunikatívnosti s mestom. Obývacía izba svojim zariadením má spoločenskú funkciu, avšak tá sa spočiatku vôbec nevyužívala, resp. len príležitostne, napri-

klad pri výročných sviatkoch, rodinných oslavách a v poslednom čase pri hostine, birmovke, krstení, keď býva aj 20—30 hostí. Z tohto dôvodu musia izby čiastočne vyprázdniť, prípadne zoberú dolu aj koberec alebo ho prikryjú igelitom. Do izby sa musí zmestiť viac stolov a stoličiek, čiže je to reorganizácia spojená s veľkou prácou. Prečo to tak bolo?

Obývacía izba ako nový jav, vzniknutý v podstate približne pred desiatimi rokmi, nebola tým obytným priestorom, ktorý by roľnícke obyvateľstvo nevyhnutne k svojmu životu potrebovalo, lebo, ako sme už spomenuli, zamestnanie nedáva zatiaľ dosť príležitostí na spoločenský život. Obývacie izby sa začali zariaďovať podľa vzoru modelu bývania rozšíreného v meste. Pretože to bol zatiaľ priestor nepotrebný, zariadili ho tak, aby reprezentoval spolu s domom i spoločenskú prestíž. Prístup k spôsobu využívania tohto izbového priestoru je čiastočne tradičný, najmä vo vzťahu obyvateľov k nemu a jeho zariadeniu. Je analogický k bývalej parádnej izbe. V porovnaní s mestskou rodinou je práve tento jav najpozoruhodnejší.

Na záver možno konštatovať, že ak bolo na začiatku modernizácie interiéru a jeho využívania skoro typické žitie len v jednej miestnosti (ako pozostatok minulosti), dnes už tak nie je. Mladé rodiny, ktorých domácnosti sme pri poslednom výskume navštívili, svedčia o tom, že sa postupne prekonáva takýto spôsob života a vidieť, že sa žije takmer v celom dome najmä tam, kde majú zavedené ústredné kúrenie. Ďalej možno poznamenať, že súčasné premeny týkajúce sa bývania zodpovedajú aktuálnym potrebám rodiny. Idú v smere zväčšovania obytnej plochy, vzrastom počtu izieb s jednofunkčným zameraním, k čomu sa prispôbuje aj zariadenie. Od tradičného modelu sa súčasný model bývania odlišuje predovšetkým charakterom zariadenia, jeho rozmiestnením, zánikom viacfunkčnosti izby a v tech-

Dve vínne pivnice pod spoločnou strechou, pôvodne krytou slamou, ktorú v súčasnosti vystriedala tvrdá krytina. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

Vinohradnícka pivnica (chyzka) z roku 1752, v súčasnosti renovovaná. Sebechleby. Foto P. Slavkovský 1976. NÚ SAV

Vinohradnícka stavba s lisovňou, pivnicou a maštaľou z 19. storočia. Sebechleby. Foto E. Kahounová 1965. NÚ SAV

kanalizácia, vodovod, práčka, chladnička atď.).

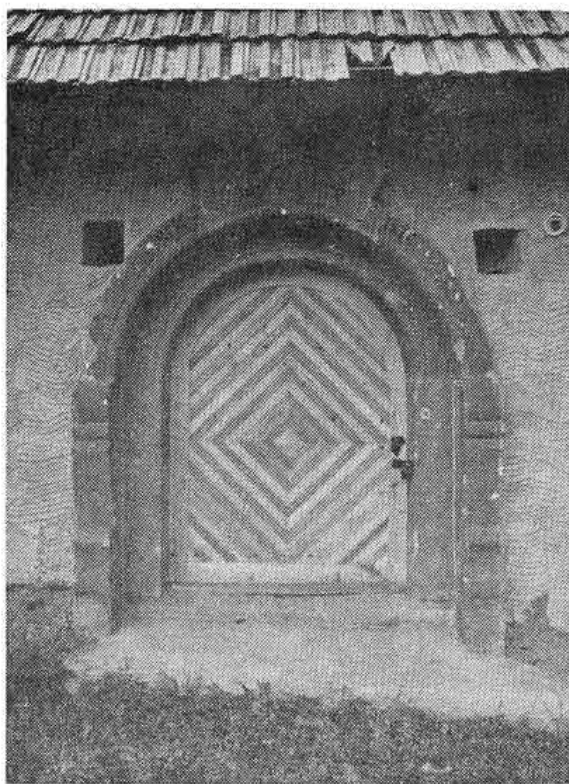
Pokiaľ predmetom všeobecnej ašpirácie dedinských rodín bola v minulosti mestská bytová kultúra, v súčasnosti došlo k vyrovnaniu bytového štandardu medzi mestom a dedinou, dokonca v nie-

ktorých parametroch dokonca k presahu pozitív v prospech dediny. Pomerne rýchlo sa prekonávajú určité negatívne prvky pozorovateľné pri využívaní interiéru, a tak na vývoji bývania na dedine možno po každej stránke sledovať pozitívne dôsledky politiky štátu v rozvinutej socialistickej spoločnosti.

POZNÁMKY

- 1 PRANDA, A.: Výskum vybraných problémov etnografického štúdia súčasnosti. *Národopisné informácie*, 1977, č. 3, s. 20.
- 2 V podkladoch pre volebný program v rokoch 1971–1978 pre MNV Sebechleby sa v rokoch 1946–1960 uvádza výstavba 7

tehlových budov a v rokoch 1961–1970 už 42. Stavieb z kameňa bolo v rokoch 1946–1960 postavených 63 a v rokoch 1961–1970 už len 34, čo znamená, že združstevňovaním poľnohospodárstva ustupuje výstavba hospodárskych budov potrebných pri individuálnom hospodárení.

Vchod do pivnice z r. 1879, v súčasnosti renovovanej. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

СОВРЕМЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ЖИЛИЩЕ КООПЕРАТИВНОЙ ДЕРЕВНИ СЕБЕХЛЕБЫ

Резюме

Анализ процесса изменений в устройстве интерьера жилищ и его использовании в Себехлебах позволяет выделить два периода с разным темпом изменений. В 1900—1945 гг изменения в обстановке жилищ шли сравнительно медленно, но в период между двумя войнами модернизация проявлялась сильно.

Рубежом для перемен в жилище в Себехлебах было основание ЕСК. Это обстоятельство оказало влияние на весь образ жизни местных жителей и очень заметно проявилось на культуре жилища. Достаточные возможности заработка и регулярные, сравнительно высокие доходы большинства членов семьи позволили переоборудовать старые дома путем пристройки новых жилых помещений, а также построить новые дома.

Одновременно с новым строительством меняется и внутреннее оборудование жилых помещений, а вместе с тем и их функция. Исчезает традиционное устройство интерьера, его модернизация становится всеобщим явлением. В то же время изменения, касающиеся жилища, отвечают актуальным нуждам семьи. Они идут в сторону увеличения жилой площади, роста числа комнат с однофункциональной на-

правленностью, к этому приспосабливается и меблировка. Рассмотрение способа использования отдельных помещений дома привело автора к заключению, что оно зависит от поколенного разделения обитателей дома. Старшая генерация в каждодневном быту использует преимущественно летнюю кухню, а младшее поколение использует более равномерно и остальные помещения новых домов, а в последнее время и парадную жилую комнату, если в ней стоит телевизор.

Поскольку образцом для всеобщих стремлений деревенских жителей в прошлом была городская культура жилища, в современности произошло выравнивание жилищного стандарта города и деревни, в конечном счете по некоторым параметрам доходит до перемещения равновесия в пользу деревни.

Сравнительно быстро преодолеваются определенные негативные элементы, наблюдаемые в использовании интерьера, и таким образом в развитии жилища в деревне можно с любой стороны наблюдать положительные результаты политики государства в развитом социалистическом обществе.

ДIE GEGENWÄRTIGEN VERÄNDERUNGEN DES WOHNENS IM GENOSSENSCHAFTLICHEN DORF SEBECHELEBY

Zusammenfassung

Die Analyse des Prozesses der Veränderungen in der Wohnungseinrichtung und in ihrer Benützung ermöglicht es, im Dorf Sebechleby zwei Epochen dieses Prozesses abzugrenzen, in denen die Veränderungen in einen unterschiedlichen Rhythmus verliefen. Im Zeitraum von 1900 bis 1945 veränderte sich das Interieur der Wohnungen

verhältnismäßig langsam, doch in den Jahren zwischen den beiden Weltkriegen schritt die Modernisierung stärker und rascher fort.

Die Gründung der Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaft in Sebechleby war ein Wendepunkt in den Veränderungen des Wohnens, sie beeinflusste die ge-

und äußerte sich sehr markant auch in ihrer Wohnkultur.

Die ausreichenden Erwerbsmöglichkeiten und die regelmäßigen, verhältnismäßig hohen Einnahmen der meisten Familienglieder ermöglichten einen Umbau der alten Häuser, den Anbau neuer Wohnräume und den Aufbau neuer Häuser. Gleichzeitig mit dieser regen Bautätigkeit änderte sich auch die Einrichtung der Wohnräume und damit auch ihre Funktion. Die traditionelle Innenausstattung verschwindet und die Modernisierung des Interieurs wird zu einer allgemeinen Erscheinung. Die gegenwärtigen Veränderungen in der Wohnkultur entspringen aktuellen Bedürfnissen der Familie. Sie bezwecken eine Vergrößerung der Wohnfläche, die Zahl der Zimmer mit einer einzigen Funktion nimmt zu und dementsprechend wird auch die Ausstattung der Räume umgestaltet.

Beim Studium der Art und Weise wie die einzelnen Räume des Hauses benützt werden, kam die Autorin zum Schluß, daß die Benützung der Wohnräume von der generationsmäßigen Zugehörigkeit ihrer

ration benützt im alltäglichen Leben hauptsächlich die Sommerküche, aber die jüngeren Familienglieder benützen auch die übrigen Räume in den neuen Häusern öfters und in der letzten Zeit wird auch das Paradezimmer immer mehr benützt, besonders wenn sich in diesem Zimmer ein Fernseher befindet.

Während in der Vergangenheit die städtische Wohnkultur Gegenstand der allgemeinen Aspiration der Dorffamilien war, kann man heute einen Ausgleich zwischen dem städtischen und dem dörflichen Wohnstandard beobachten, ja in manchen Beziehungen ist sogar eine Verschiebung positiver Komponenten zugunsten des Dorfes zu verzeichnen.

Verhältnismäßig rasch werden bestimmte negative Gewohnheiten bei der Benützung des Interieurs überwunden und so kann man auch an der Entwicklung der Wohnkultur in den Dörfern die positiven Ergebnisse der Politik unseres Staates und unserer sozialistischen Gesellschaft verfolgen.

Tradičný spôsob výzdoby vyrezávaného štítu na obytnom dome z konca 19. storočia. Sebechleby. Foto V. Gosiorovský 1978. NÚ SAV

SLOVENSKÝ NÁROPOPIŠ

Časopis Národopisného ústavu Slovenskej
akadémie vied

Ročník 27, 1979, číslo 2

Vychádza štyri razy do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied

Hlavná redaktorka
PhDr. Božena FILOVÁ, CSc.

Výkonná redaktorka
PhDr. VIERA GAŠPARÍKOVÁ, CSc.

Tajomníčka redakcie
PhDr. Zora Vanovičová

Typografia: *Ivan Kovačević*

Redakčná rada: PhDr. Ján Botík, CSc.,
PhDr. Soňa Burlasová, CSc., doc. PhDr.
Václav Frolec, CSc., doc. PhDr. Emília
Horváthová, CSc., PhDr. Soňa Kovačevićová,
CSc., Igor Krištek, CSc., PhDr. Milan
Leščák, CSc., doc. PhDr. Ján Michálek,
CSc., PhDr. Ján Mjartan, DrSc., doc.
PhDr. Štefan Mruškovič, CSc., PhDr.
Viera Nosáľová, CSc., PhDr. Adam Pranda,
CSc., doc. PhDr. Antonín Robek, CSc.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného
povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné pred-
platné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6
Rozširuje Poštová novinová služba, objed-
návky vrátane do zahraničia a predplatné
prijíma PNS — Ústredná expedícia a do-
voz tlače, Gottwaldovo nám. 6/VII, 884 19
Bratislava. Možno objednať aj na každej
pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej aka-
adémie vied, 1979

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Института этнографии Словацкой Ака-
демии Наук
Год издания 27, 1979, № 2
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии
Наук

Редакторы Д-р Боžена Филова и Д-р Вера
Гашпарикова
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клемен-
сова 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift des Ethnographischen Institutes
der Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Jahrgang 27, 1979 Nr. 2. Erscheint viermal
im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der
Slowakischen Akademie der Wissen-
schaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und
PhDr. Viera Gašpariková

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemenso-
va 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Ethnographic Institute of
the Slovak Academy of Sciences

Volume 27, 1979, No. 2
Published quarterly by VEDA, the Pub-
lishing House of the Slovak Academy of
Sciences.

Managing Editors PhDr. Božena Filová
and PhDr. Viera Gašpariková

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19,
L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'Ethnographie de
l'Académie slovaque des sciences

Anné 27, 1979, No. 2
Paraît quatre fois par an, Editions de VE-
DA, maison d'édition de l'Académie slova-
que des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et
PhDr. Viera Gašpariková

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova
19

Distributed in the socialist countries by
SLOVART Ltd., Leningradská 11, Brati-
slava, Czechoslovakia, Distributed in West
Germany and West Berlin by KUBON
UND SAGNER, D-8000 München 34, Post-
fach 68, Bundesrepublik Deutschland. For
all other countries, distribution rights are
held by JOHN BENJAMINS, N. V., Peri-
odical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam
Netherlands.

